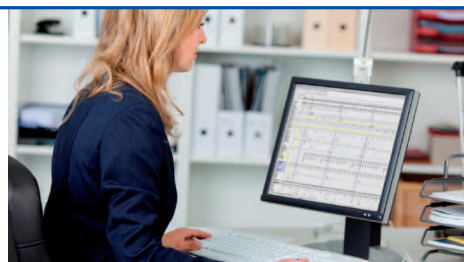

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Człowiek – najlepsza inwestycja

RAPORT

Z PROCESU TESTOWANIA INNOWACYJNEGO PROGRAMU
„BYĆ PRZEDSIĘBIORCZYM – NAUKA PRZEZ DZIAŁANIE”

Ewa Norkowska
Grażyna Nowosielska

RAPORT

Z PROCESU TESTOWANIA INNOWACYJNEGO PROGRAMU
„BYĆ PRZEDSIĘBIORCZYM – NAUKA PRZEZ DZIAŁANIE”

RAPORT

Z PROCESU TESTOWANIA INNOWACYJNEGO PROGRAMU
„BYĆ PRZEDSIĘBIORCZYM – NAUKA PRZEZ DZIAŁANIE”

Ewa Norkowska
Grażyna Nowosielska

Wrocław 2014

Tekst:

Ewa Norkowska
Grażyna Nowosielska

Druk i oprawa:

JM Stefko PRINTING.PL
ul. Platynowa 19, 62-052 Komorniki
www.printing.pl

Uniwersytet Ekonomiczny
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel.: 71 36 80 857, 71 36 80 869

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej książki, zarówno w całości, jak i we fragmentach, nie może być reprodukowana w sposób elektroniczny, fotograficzny i inny bez zgody wydawcy i właścicieli praw autorskich.

© Copyright Uniwersytet Ekonomiczny
Wrocław 2014

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie
Numer ISBN: 978-83-61518-25-9

SPIS TREŚCI:

1. Przedstawienie założeń i celów projektu, opis beneficjenta	9
2. Proces testowania produktu finalnego	13
3. Warunki prowadzenia testowania w I i II roku realizacji projektu	14
4. Wyniki testowania w odniesieniu do założonych celów szczegółowych projektu	16
4.1. Uzyskane w procesie testowania wyniki w odniesieniu do produktu	18
4.2. Uzyskane w procesie testowania wyniki w odniesieniu do zakładanych rezultatów projektu	32
5. Zakończenie	43

1.

PRZEDSTAWIENIE ZAŁOŻEŃ I CELÓW PROJEKTU, OPIS BENEFICJENTA

Projekt „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” realizowany w okresie od 1 lipca 2010r. do 28 lutego 2014 r. w partnerstwie trzech podmiotów: pwn.pl Sp. z o.o. (lider projektu), Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu i WU (Wirtschaftsuniversität Wien) Vienna University of Economics and Business Instytut für BWL der Klein – Und Mittelbetriebe. Projekt skierowany był do uczniów 30 szkół ponadgimnazjalnych Dolnego Śląska (15 liceów I rok testowania/13 liceów II rok testowania, 11 techników I rok testowania/13 techników II rok testowania, 4 zasadnicze szkoły zawodowe – I i II rok testowania). Grupę użytkowników stanowili nauczyciele/nauczycielki podstaw przedsiębiorczości (47 osób), którzy otrzymali nowy program do nauczania przedmiotu, wykorzystujący metody aktywizujące oparte na nowoczesnych technologiach (internet, gry symulacyjne, rozwiązywanie problemów zarządczych). 25,5% nauczycieli/nauczycielek uczestniczących w projekcie zatrudnionych było tylko w liceach ogólnokształcących, 10,6% uczyło zarówno w liceach, jak i technikach, 38,3% wyłącznie w technikach, 17% w technikach i szkołach zawodowych oraz 8,5% wyłącznie w szkołach zawodowych (Źródło: Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu, II rok testowania, str.1).

Grupą odbiorców byli uczniowie/uczennice (3602 osoby), którzy dzięki zastosowanemu programowi mogli/mogły kształtować i rozwijać postawy przedsiębiorcze i nabywać kompetencje, ułatwiające im w przyszłości kontynuację kształcenia na kierunkach o kluczowym znaczeniu dla gospodarki.

Celem projektu było przekazanie uczniom/uczennicom wiedzy, nauczenie ich wykorzystania zdobytych informacji w praktyce oraz wykształcenie w nich postaw przedsiębiorczych poprzez:

- dopasowanie programu nauczania podstaw przedsiębiorczości do trendów europejskich,
- uatrakcyjnienie zajęć z podstaw przedsiębiorczości poprzez wprowadzenie nowych narzędzi opartych o nowoczesne technologie i aktywne formy nauczania,
- wypracowanie i testowe wdrożenie nowatorskiego innowacyjnego programu nauczania podstaw przedsiębiorczości wraz z zestawem narzędzi dydaktycznych (produkt finalny),
- sprawdzenie skuteczności testowanej innowacji oraz jej efektów było dokonywane poprzez monitoring, ewaluację wewnętrzną i ewaluację zewnętrzną.

Produktem finalnym projektu jest „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”, a jego integralnymi częściami są:

- E-podręcznik (e-book) – przeznaczony dla ucznia/uczennicy, zawierający treści przekazywane w ciekawy, interaktywny sposób. Nieodłącznym elementem książki elektronicznej jest „przewodnik” w formie piktogramu prowadzący po jej poszczególnych częściach i zakładkach. Dla słów kluczowych zamieszczony jest link rozwijający definicje podane w przystępny, obrazowy sposób. Forma opracowywanego e-booka pozwala na korzystanie z niego samodzielnie

nie przez uczniów/uczennice (po zajęciach lekcyjnych), jak również w trakcie lekcji przy pracy z całą klasą.

- E-podręcznik dla nauczycieli/nauczycielek (poradnik metodyczny dla nauczycieli/nauczycielek) zawierający scenariusze zajęć i zadania do rozwiązania przez uczniów do wykorzystania w czasie lekcji.
- Prezentacje multimedialne – przeznaczone dla nauczycieli/ek. Prezentacje stanowić mają podsumowanie lekcji poświęconych danemu tematowi/szerszemu zagadnieniu poprzez wprowadzenie w ostatniej fazie nauki uporządkowanej wiedzy powiązanej z wcześniej wykonanymi ćwiczeniami.
- Scenariusze lekcji – przeznaczone dla nauczycieli/ek, ułatwiające organizację lekcji według nowej podstawy programowej w ciekawej dla uczniów/uczennic formie, zakładające nowy sposób grupowania treści i nabywania przez uczniów/uczennice określonych, związanych z nimi umiejętności.
- Zestawy zadań (e-zeszyt ćwiczeń) – obejmujące materiał przeznaczony dla nauczycieli/ek do pracy z uczniami/uczennicami w trakcie lekcji i programowania ewentualnych prac domowych.
- Gry kierownicze i symulacje biznesowe – trzy gry kierownicze i symulacje biznesowe pozwalające na podejmowanie decyzji i działań w środowisku wirtualnym stanowiącym symulację sytuacji rzeczywistych. Przeznaczone głównie dla uczniów/uczennic, do pracy samodzielnej i w małych grupach (również w trakcie lekcji obowiązkowych i dodatkowych), bardzo efektywne narzędzie

w kształtowaniu postaw decyzyjnych, pro przedsiębiorczych, samodzielnych. E-instrukcje – w formie wideo tutoriali – prezentujące zarówno ideę i funkcjonalności gier, jak również – krok po krok sposób definiowania i prowadzenia rozgrywek.

- Projekty edukacyjne – dla grup uczniowskich pracujących pod nadzorem nauczycieli/ek.
- Według wyników badań i analiz europejskich jedna z najskuteczniejszych form kształtowania postaw przedsiębiorczych w procesie nauki podstaw przedsiębiorczości. W projekcie wprowadzona eksperymentalnie, testowana na chętniej grupie uczniów/uczennic.
- Portal Wymiany Wiedzy – medium umożliwiające realizację szkoleń dla nauczycieli/ek, dostęp do materiałów, wymianę doświadczeń pomiędzy nauczycielami/uczniemi, dyfuzję wiedzy, upowszechnianie dobrych praktyk, ponadto stworzenie wirtualnego rynku konkurencyjnego (gry, konkursy, rywalizacja) oraz wymianę informacji.

2.

PROCES TESTOWANIA PRODUKTU FINALNEGO

W projekcie przewidziano dwie fazy testowania i oceny produktu finalnego w szkołach: rok szkolny 2011/2012 i 2012/2013. Testowanie odbywało się dwutorowo – w ramach zajęć obowiązkowych i zajęć dodatkowych. Podczas zajęć obowiązkowych testowany był program zgodny z podstawą programową, zakładający podejście od ćwiczeń i zdobywania umiejętności po poznawanie treści. W trakcie lekcji wykorzystywano przygotowane w projekcie narzędzia: zadania, gry symulacyjne, prezentacje multimedialne, e-book. Dodatkowo uczniowie/uczennice pracowali samodzielnie, poza systemem zajęć szkolnych, z wykorzystaniem e-booka oraz realizując kolejne etapy gier kierowniczych i symulacji biznesowych. W zajęciach dodatkowych (pozalekcyjnych) uczestniczyli uczniowie/uczennice, którzy wyrazili chęć dodatkowego poszerzenia wiedzy. Realizowali przede wszystkim zaproponowane projekty edukacyjne.

W obu okresach testowania na bieżąco prowadzony był monitoring, którego wyniki stanowiły podstawę ewaluacji wewnętrznej, zakończonej wnioskami i propozycjami wprowadzenia zmian i korekt. W I fazie testowania przeprowadzona została wstępna ocena produktu finalnego przez Zespół ewaluacji zewnętrznej. W II okresie testowania Zewnętrzny zespół ewaluacyjny wydał opinie na temat końcowej wersji produktu finalnego.

W obu fazach testowania zrealizowano dodatkowe formy aktywności uczniów/uczennic – udział w Dniach Przedsiębiorczości na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu oraz konkursach na temat przedsiębiorczości.

3.

WARUNKI PROWADZENIA TESTOWANIA W I I II ROKU REALIZACJI PROJEKTU

Sprawdzanie skuteczności testowanej innowacji oraz jej efektów odbywało się poprzez monitoring, ewaluację wewnętrzną i ewaluację zewnętrzną.

W ramach monitoringu rejestrowano postępy prowadzonych działań, weryfikowano tempo i kierunek, w którym zmierzała realizacja programu. Zbierano, analizowano i interpretowano dane ilościowe i jakościowe w celu zapewnienia skutecznej realizacji programu, a tym samym osiągnięcia założonych celów. Monitorowaniu podlegało: uczestnictwo w zajęciach, zaangażowanie uczniów/uczennic w wykonywanie projektów indywidualnych i zespołowych, podejmowanie inicjatyw przez uczniów/uczennice, terminowość wypełniania zadań, wypełnianie ról w zespołach, samoocena, postępy i wyniki pracy uczniów/uczennic na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych, przyrost wiedzy i umiejętności, wykorzystywanie pomocy dydaktycznych oraz częstotliwość wspomagania nauczania technikami informatycznymi. Monitorowanie odbywało się poprzez kontrolę frekwencji na zajęciach, obserwacje i rozmowy z uczniami/uczennicami i nauczycielami/nauczycielkami, bieżące obserwacje zajęć, testy sprawdzające bieżące opanowanie wiedzy i nabyte umiejętności, testy diagnostyczne sprawdzające kompleksowo nabyte umiejętności i opanowanie materiału, analizę obserwacji prowadzonych przez nauczycieli/nauczycielki, ocen śródrocznych i końcowych uczniów/uczennic oraz ich uczestnictwo w konkursach i olimpiadach.

Ewaluacja wewnętrzna pozwoliła na szersze spojrzenie na program i sposób jego realizacji. Pozwoliła na stwierdzenie, czy realizacja programu przebiega zgodnie z założeniami, czy uzyskuje się przewidy-

wane efekty, czy nie należy dokonać zmian w programie innowacyjnym oraz czy nie należy zaprzestać realizacji innowacji.

Ewaluacja zewnętrzna prowadzona w odniesieniu do produktu finalnego miała za zadanie:

1. Ustalenie, czy zostały osiągnięte zamierzone cele innowacji.
2. Udzielenie odpowiedzi na pytania:
 - a) czy wypracowany produkt jest faktycznie lepszy, skuteczniejszy i bardziej efektywny od stosowanych dotychczas?
 - b) czy proponowane podejście jest atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej?
3. Sformułowanie wniosków i rekomendacji ukierunkowanych na wprowadzenie niezbędnych modyfikacji, korekt i poprawek do innowacji.
4. Sformułowanie oceny pozwalającej na określenie, czy osiągnięto efekty uzasadniające stosowanie innowacji na szerszą skalę.

4.

WYNIKI TESTOWANIA W ODNIESIENIU DO ZAŁOŻONYCH CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH PROJEKTU

W projekcie „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” określono produkty, rezultaty oraz wskaźniki pozwalające na ocenę realizacji założonych celów szczegółowych projektu.

W projekcie założono 3 cele szczegółowe, jednakże w niniejszym opracowaniu zostaną zaprezentowane dwa, gdyż cel szczegółowy nr 1 odnosił się do prac analitycznych, których wyniki posłużyły opracowaniu w/w programu.

„Cel szczegółowy nr 2.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez:

- w sensie produktowym: opracowanie portalu przedsiębiorczości, opracowanie gier symulacyjnych i zarządczych, opracowanie e-podręczników; wskaźniki: 1 portal, 3 gry, 1 e-podręcznik dla uczniów, 1 e-podręcznik dla nauczycieli zawierający scenariusze zajęć i zadania do rozwiązania przez uczniów do wykorzystania w czasie lekcji; pomiar wskaźników bazuje na powstaniu i pozytywnej akceptacji przez Opiekuna merytorycznego projektu zaproponowanych rozwiązań. Stan docelowy zakłada pozytywną opinię Opiekuna merytorycznego dla wszystkich przygotowanych w ramach projektu rozwiązań;

- w sensie rezultatów: pozytywna opinia min. 60% uczniów na temat nowych narzędzi zastosowanych przy realizacji zajęć (portal przedsiębiorczości, gry symulacyjne i zarządcze, e-podręczniki) oraz pozytywna ocena min. 60% nauczycieli na temat nowych narzędzi i gotowość do dalszego ich stosowania w procesie nauczania. Pomiar zostanie dokonany na podstawie kwestionariusza ankietyowego skierowanego do nauczycieli i uczniów, będzie bazował na subiektywnych ocenach grup docelowych projektu.

Cel szczegółowy nr 3.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez:

- w sensie produktowym: wypracowanie nowatorskiego innowacyjnego programu nauczania podstaw przedsiębiorczości. Weryfikacja osiągnięcia tego celu będzie wynikać z pozytywnej oceny KST produktu finalnego;
- w sensie produktowym: testowe wdrożenie nowatorskiego programu nauczania podstaw przedsiębiorczości. Weryfikacja bazowała będzie na danych dotyczących liczby szkół, które zgłosiły chęć wzięcia udziału w projekcie oraz zgłosiły innowację pedagogiczną (warunek konieczny wdrożenia). Z założenia liczba szkół powinna wynieść co najmniej 30 (stan pożądany);

- w sensie rezultatów: pozytywna ocena nauczycieli i dyrektorów szkół. Oceny pozyskiwane będą na podstawie badań ankietowych prowadzonych po zakończeniu I, II i III semestru. Kwestionariusze będą zawierały pytania koncentrujące się na ocenie nowatorstwa rozwiązań oraz ocenie proponowanych metod nauczania i uczenia się. Dwa pierwsze badania będą miały na celu zebranie uwag służących udoskonaleniu produktu, ostatnie jego ocenę. Wartości satysfakcjonujące to w ostatnim badaniu 70% opinii potwierdzających nowatorstwo rozwiązań oraz skuteczność metod¹.

4.1. UZYSKANE W PROCESIE TESTOWANIA WYNIKI W ODNIESIENIU DO PRODUKTU

Podstawą przeprowadzonej analizy procesu testowania w odniesieniu do produktu były dokumenty opracowane w wyniku prowadzonego monitoringu projektu oraz ewaluacji wewnętrznej dostarczone w postaci raportów, a także raporty Zespołu ewaluacji zewnętrznej. Poniżej wykaz wykorzystanych raportów.

1. Strategia wdrażania projektu innowacyjnego testującego projektu Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych, s. 7.

1	Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu	2012
2	Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po I roku testowania (raport Zespołu ewaluacji zewnętrznej)	2012
3	Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego (raport Zespołu ewaluacji zewnętrznej)	2013
4	Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu. II rok testowania	2013
5	Wyniki ankiety dla nauczycieli, dotyczącej zasobów Portalu Wymiany Wiedzy	II semestr 2013
6	Raport – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/nauczycielki (ocena nowatorstwa programu i metod nauczania) II rok testowania	2013
7	Opracowanie okresowych zestawień osiągnięć uczniów/uczennic na przestrzeni I i II okresu testowania	2012, 2013

Prezentacja wyników w odniesieniu do produktu

A. Cel szczegółowy nr 2

Wskaźniki:

opracowanie 1 portalu, 3 gier, 1 e-podręcznika dla uczniów, 1 e-podręcznika dla nauczycieli zawierającego scenariusze zajęć i zadania do rozwiązania przez uczniów do wykorzystania w czasie lekcji.

W ramach projektu zostały opracowane:

- 1) Portal Wymiany Wiedzy (<http://www.bycprzedsiębiorczym.pl/>),
- 2) trzy gry symulacyjne i zarządcze (Małe przedsiębiorstwo produkcyjne, E-inwestor, E-Kariera) wraz z instrukcjami,
- 3) e-podręcznik dla uczniów,
- 4) e-podręcznik dla nauczycieli, zawierający scenariusze lekcji wraz z ćwiczeniami oraz dziesięć scenariuszy projektów edukacyjnych (do realizacji na zajęciach pozalekcyjnych).

Powstałe narzędzia uzyskały pozytywną akceptację Opiekuna merytorycznego i dopuszczone zostały do wykorzystania w procesie testowania.

B. Cel szczegółowy nr 3

Wskaźniki:

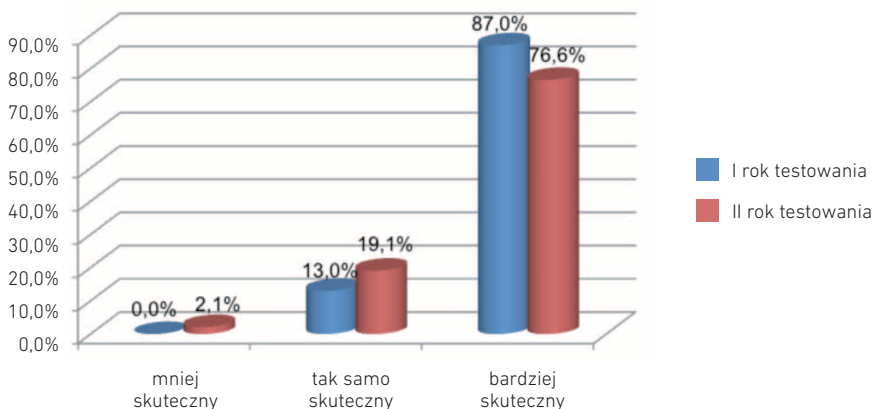
- wypracowanie nowatorskiego innowacyjnego programu nauczania podstaw przedsiębiorczości;

- testowe wdrożenie nowatorskiego programu nauczania podstaw przedsiębiorczości w co najmniej 30 szkołach, które zgłosiły chęć wzięcia udziału w projekcie oraz zgłosiły innowację pedagogiczną.

Na bazie diagnozy potrzeb oraz dobrych europejskich praktyk w zakresie nauczania przedsiębiorczości w 2011 r. powstał innowacyjny program nauczania „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”. Program został wdrożony i poddany testowaniu w 30 szkołach ponadgimnazjalnych na terenie Dolnego Śląska w roku szkolnym 2011/2012 i 2012/2013.

W I okresie testowania Zewnętrzny zespół ewaluacji zebrał uwagi służące udoskonalaniu Programu wraz z obudową. Na ich podstawie stwierdzono, że założone cele szczegółowe projektu w sensie produktywnym zostały osiągnięte (wnioski i rekomendacje dotyczące produktu finalnego, produktów dodatkowych oraz osiąganie przewidywanych efektów zostały zamieszczone w Raporcie w podsumowaniu analizy w zakresie poszczególnych produktów). Jednocześnie stwierdzono, że osiągnięte wskaźniki świadczą o efektywności wdrażanych działań w kontekście innowacyjności, adekwatności, skuteczności i użyteczności.

Wszystkie uwagi, wnioski i rekomendacje zebrane po I roku testowania poddano analizie, a następnie dokonano zmian i modyfikacji w programie i jego obudowie. Przyjęto założenie, iż istniejące narzędzia nie będą modyfikowane pod względem merytorycznym, jednakże portal zostanie uzupełniony o nowe/dodatkowe elementy istniejących

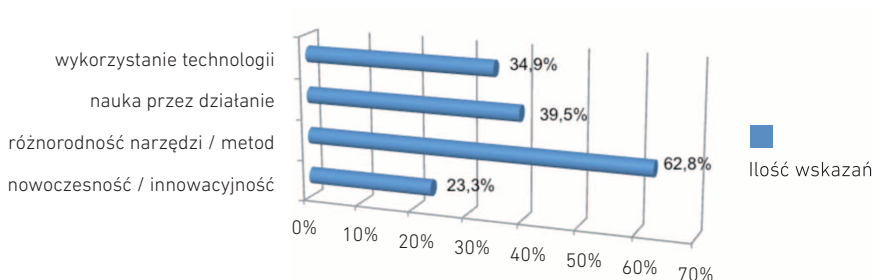

Wykres 1. Ocena porównawcza skuteczności programu
„Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu,
II rok testowania

narzędzi – co wynika z faktu rozbudowania treści w programie nauczania i podręcznikach (konsekwencją czego była również konieczność dodania nowych ćwiczeń, prezentacji). Poczynione modyfikacje miały również za zadanie ulepszenie funkcjonalności i użyteczności narzędzi istniejących. Założono, że wprowadzone modyfikacje wyeliminują występujące w I etapie testowania niedogodności i sprawią, iż ocena użyteczności portalu wymiany wiedzy wraz z zestawem narzędzi dydaktycznych po II etapie testowania będzie zadowalająca i pozwoli uznać zaproponowane rozwiązanie za możliwe do wdrożenia po zakończeniu projektu (raport ewaluacji zewnętrznej).

Szukając odpowiedzi na pytania: „Czy wypracowany produkt jest faktycznie lepszy, skuteczniejszy i bardziej efektywny od stosowanych dotychczas?” oraz „Czy proponowane podejście jest atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej?” przeprowadzono ankiety wśród nauczycieli/ek realizujących program. Zapytano nauczycieli/nauczycielki o skuteczność nauczania przy użyciu programu, o jego nowatorstwo oraz sprawdzono, jak wykorzystywali zasoby zamieszczone na Portalu Wymiany Wiedzy. Wyniki badań przedstawiają wykresy zamieszczone powyżej.

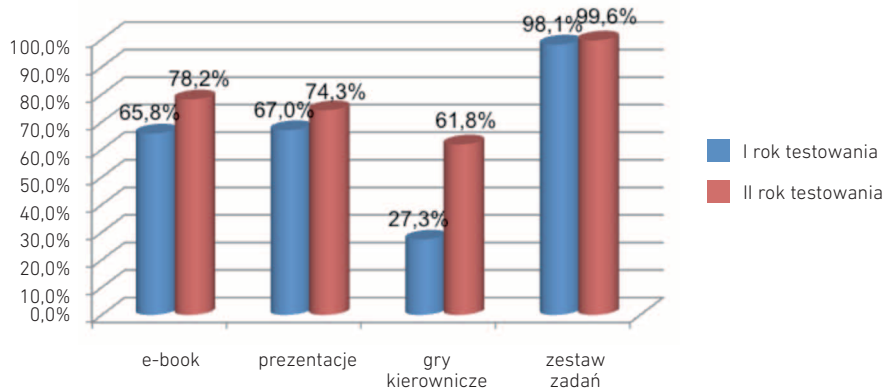
Wykres 2. Zalety programu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie.
Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach
ponadgimnazjalnych” po I roku testowania, str. 68-71

Uzyskane wyniki świadczą o wysokiej skuteczności programu w stosunku do programów stosowanych wcześniej przez nauczycieli/nauczycielki w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości. Zdecydowana większość nauczycieli/ek (średnio 81,8% badanych) uważa, że program „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” jest bardziej skuteczny od dotychczas stosowanych.

W swoich wypowiedziach (Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po I roku testowania, str. 68-71) nauczyciele/nauczycielki wskazują na wiele zalet programu, wśród których szczególnie wyróżnia się różnorodność narzędzi/metod, nauka przez działanie i wykorzystanie technologii w procesie dydaktycznym. Wykres powyżej ilustruje opinie nauczycieli/ek (mogli wskazać więcej niż jedną zaletę programu).

Wysoka ocena skuteczności programu nauczania wynikała w dużym stopniu z wykorzystania przez nauczycieli/nauczycielki podczas lekcji narzędzi dydaktycznych zaproponowanych w programie – e-booka, prezentacji, gier kierowniczych, projektów edukacyjnych, zestawów

Wykres 3. Wykorzystanie wybranych narzędzi dydaktycznych przez nauczycieli w trakcie lekcji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu: Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego

ćwiczeń. W II roku testowania korzystanie z zaproponowanych w programie nowych i narzędzi zauważalnie wzrosło. Świadczy to tym, że nauczyciele/nauczycielki dostrzegli realne efekty ich stosowania oraz o podniesieniu kompetencji nauczycieli/nauczycielek w zakresie wykorzystania technologii. Graficzne przedstawienie wyników znajduje się na wykresie nr 3.

W komentarzach nauczycieli/ek na temat e-booka (Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego, str. 13-15) po przeprowadzonych zajęciach 73,3% wpisów stanowią opinie pozytywne, które można pogrupować w trzech kategoriach:

- 1) W kategorii **przydatny dla nauczyciela/nauczycielki** znalazły się wypowiedzi dotyczące przydatności e-podręcznika dla osoby prowadzącej lekcję, zarówno jako podstawy informacji o poszczególnych tematach, jak i możliwości podsumowania lekcji, czy tworzenia sytuacji edukacyjnej do samodzielnej pracy ucznia.

Przykładowe wypowiedzi:

- bardzo przydatne narzędzie;
- dobre narzędzie do pracy dla ucznia/uczennicy i nauczyciela/nauczycielki;
- e-book – dobrze przygotowany i przydatny;
- znaczne ułatwienie w prowadzeniu zajęć;
- e-book jest ciekawą formą nowoczesnego, lubianego przez uczniów/uczennice podręcznika.

2) W kategorii **zawartość merytoryczna** wypowiedzi odnoszą się zarówno do zawartości merytorycznej, jak i formy i sposobu podania informacji.

Przykładowe wypowiedzi:

- e-book– różnorodność wykorzystanych metod i środków, ciekawa oprawa graficzna;
- przydatne, treści atrakcyjnie przedstawione;
- dobrze przygotowany merytorycznie;
- e-book jest ciekawy, materiał dobrze dobrany;
- dobrze opracowany, zawiera dużo informacji niezbędnych do zrozumienia danego tematu.

3) W kategorii **przydatne dla ucznia/uczennicy** opinie nauczycieli/ek dotyczą: atrakcyjności, łatwości pracy z e-podręcznikiem, zainteresowania uczniów/uczennic, pomocy w opanowaniu nowych treści.

Przykładowe wypowiedzi:

- e-book dla uczniów/uczennic jest nowością. Nie mieli dotychczas z nim styczności. Doceniają to, że nie muszą kupować i nosić do szkoły podręczników, a mimo to mają poprzez Portal Wiedzy stały dostęp do tego narzędzia;
- przydatny, uczniowie/uczennice chętnie wyszukują rozdział odpowiadający lekcji;
- pomocny do uzupełniania wiedzy zdobytej podczas lekcji przez uczniów/uczennice;
- uczniowie/uczennice korzystają z e-booka w trakcie zajęć lekcyjnych oraz w domu. Pogłębiają wiedzę z zakresu przedsiębiorczości, wykorzystują go do rozwiązywania ćwiczeń interaktywnych, krzyżówek oraz do rozwiązywania problemów;
- uczniowie/uczennice zalogowali się do portalu. Sprawdzili możliwości korzystania z podręcznika; wykorzystują podręcznik na lekcji;
- uczniowie/uczennice korzystają z e-booka w domu do utrwalenia, przypomnienia i uzupełnienia wiedzy, jak również jako podstawa do dyskusji;
- bardzo często z nich korzystamy na lekcji, zarówno indywidualnie, jak i wspólnie analizując tekst na tablicy interaktywnej. Mam możliwość zaciekawić uczniów/uczennice tekstem, pokazać jak wygląda praca z tekstem.

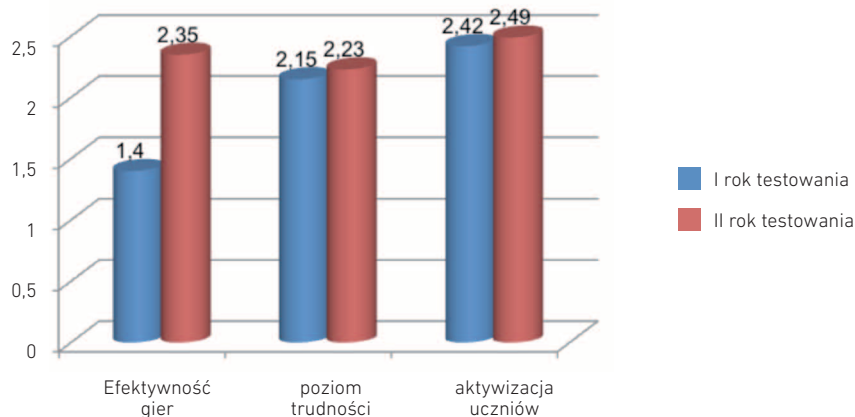
„Nauczyciele wykorzystują gotowe, odpowiadające zawartości e-booka prezentacje, jako interesującą dla uczniów *metodę wprowadzenia do te-*

matu (92,9%) lub podsumowania (73,8%) lekcji. Prezentacje są również (69%) wykorzystywane do *przeprowadzenia przez uczniów ćwiczeń* z wykorzystaniem tablicy interaktywnej. W opinii nauczycieli zwiększa to atrakcyjność lekcji (85,7%), *ułatwia uczniom zrozumienie nowych treści* (76,2%), *wpływa korzystnie na dynamikę lekcji* (73,8) oraz *ułatwia uczniom realizację zadań* (71,4%).²

Gry kierownicze – to pomysł na zaktywizowanie uczniów/uczennicę i umożliwienie im w warunkach zbliżonych do rzeczywistych sprawdzić zdobytą wiedzę i umiejętności w praktyce. Wykorzystanie gier kierowniczych w procesie dydaktycznym zdaniem nauczycieli/ek znacząco wpływa na nowatorstwo ich pracy oraz indywidualizację pracy z uczniem/uczennicą. W efekcie przekłada się to na przyrost wiedzy i umiejętności uczniów/uczennic. Podczas testowania zaobserwowano znaczący wzrost wskaźnika efektywności metody (wpływ na przyrost wiedzy i umiejętności uczniów/uczennic). Pozostałe wskaźniki przez dwa lata utrzymywały się na podobnym poziomie. Efektywność metody określano według skali: mała efektywność – 1 punkt., przeciętna efektywność – 2 punkty, wysoka efektywność – 3 punkty. Oceniając poziom trudności stosowania metody dla nauczycieli/ek stosowano zasadę: 1 punkt – gdy metoda była uznana za trudną w stosowaniu, 2 punkty – przeciętnie trudna, 3 punkty – łatwa w zastosowaniu. Poziom aktywizacji uczniów/

2. Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego, str. 26-27

Wykres 4. Przedstawienie oceny gier w wersji graficznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu oraz Raportu Zespołu ewaluacji zewnętrznej z I i II roku testowania

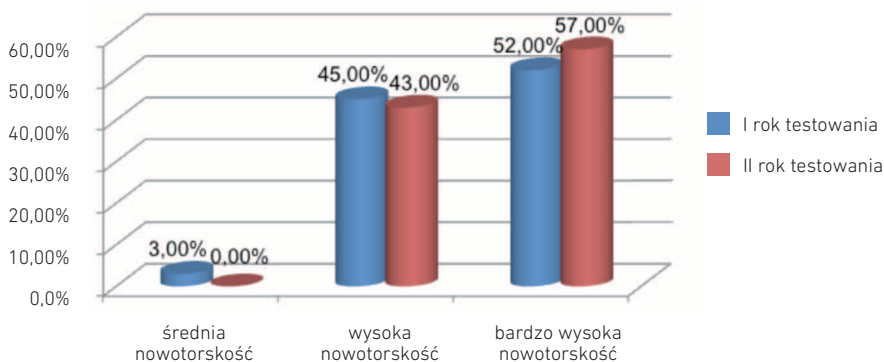
uczennic określano zgodnie z zasadą: metoda nie aktywizuje uczniów/uczennic – nudzą się/nie angażują – 1 punkt, metoda przeciętnie aktywizuje uczniów/uczennice – są umiarkowanie zaangażowani – 2 punkty, metoda bardzo aktywizuje uczniów – są mocno zaangażowani – 3 punkty. Wykres powyżej przedstawia ocenę porównawczą gier w I i II roku testowania.

Scenariusze lekcji przyczyniają się do uatrakcyjnienia zajęć edukacyjnych (Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego, str. 53-57 i 69-70) oraz mają wpływ na efektywność procesu nauczania – uczenia się, o czym świadczą wysokie wskaźniki oceny nowatorstwa scenariuszy oraz ich wpływu na planowanie pracy w sposób zindywidualizowany i aktywizujący uczniów. Nauczyciele/nauczycielki podczas planowania zajęć edukacyjnych w oparciu o scenariusze lekcji korzystają z innych elementów obudowy programu. Ćwiczenia zaproponowane w scenariuszach pozwalają, zdaniem nauczycieli/ek, na dostosowanie poziomu trudności w zależności od możliwości uczniów/uczennic zarówno na poziomie planowania ćwiczeń do wykonania, jak też opra-

cowywania wyników ćwiczeń. Umożliwiają zaprojektowanie pracy uczniów/uczennic zarówno w formie pracy zespołowej (np. ćwiczenia typu case study), jak też indywidualnej (np. rozwiązywanie krzyżówki). Proponowane ćwiczenia zaplanowano w różnych momentach lekcji, dzięki czemu mogą one pełnić różne funkcje: wprowadzającą w temat, prezentowania nowych treści, utrwalania wiedzy i umiejętności czy podsumowywania zajęć.

Portal Wymiany Wiedzy (PWW) pozwala na nowoczesny sposób prowadzenia procesu dydaktycznego przez nauczycieli/nauczycielki. Nauczyciele/nauczycielki wskazali w zdecydowanej większości na plusy portalu, jako składnika programu Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego, str. 78). Ich zdaniem PWW ma ciekawą oprawę, jest dużym udogodnieniem – daje dostęp do wielu informacji, zawiera ogromny zasób wiadomości. Jest bardzo funkcjonalny i dobrze służy podniesieniu efektywności nauczania. Zdaniem nauczycieli/ek Portal Wymiany Wiedzy pozwala na rozszerzanie wiedzy i rozwój kompetencji kluczowych.

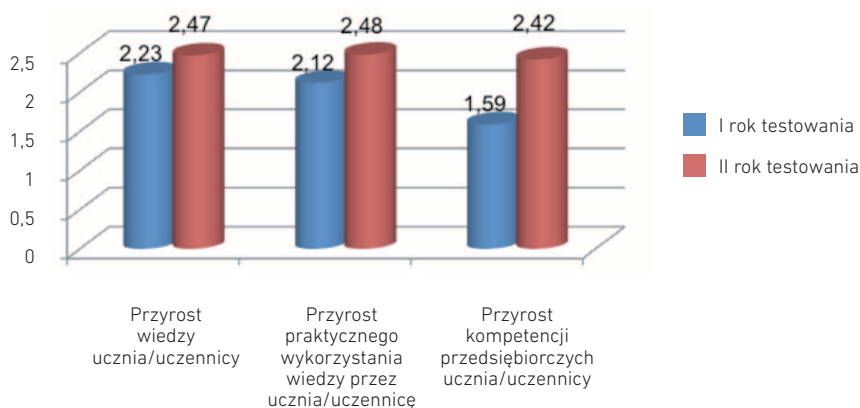
Wykres 5. Ocena porównawcza nowatorstwa programu
„Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu
– Raport – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/nauczycielki
(ocena nowatorstwa programu i metod nauczania) II rok testowania

Jednym z głównych celów Projektu było wypracowanie nowatorskiego innowacyjnego programu nauczania Podstaw przedsiębiorczości. Nauczyciele/nauczycielki oceniali nowatorstwo wdrażanego produktu w I i II roku testowania. Poniżej zamieszczono graficzne przedstawienie oceny nowatorstwa programu dokonanej przez nauczycieli/nauczycielki w latach 2011/2012 i 2012/2013.

Wskaźnik dotyczący nowatorstwa rozwiązań wypracowanych w projekcie w I roku testowania wynosił 97%, a w II roku testowania osiągnął 100% pozytywnych opinii potwierdzających nowatorstwo rozwiązań.

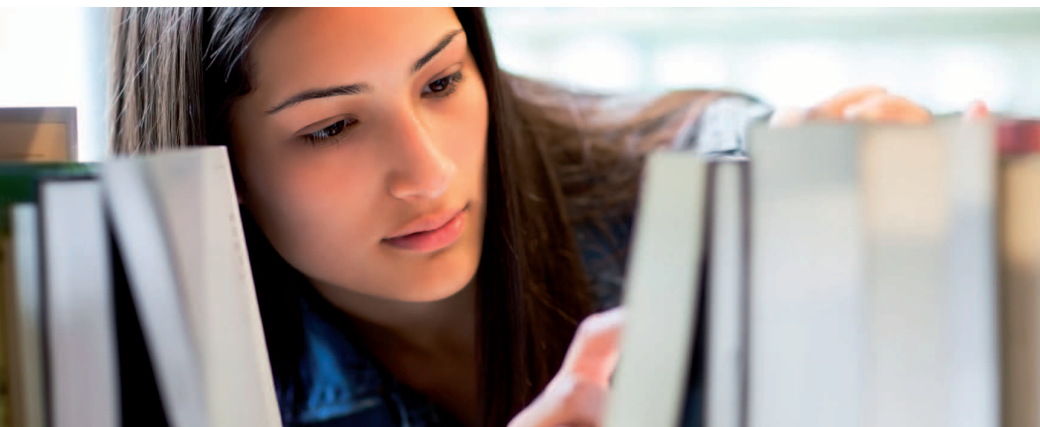
Podczas testowania programu nauczyciele dokonywali oceny osiągnięć uczniów/uczennic w zakresie: przyrostu wiedzy, stosowania jej w praktyce oraz kompetencji uczniów/uczennic (skala 5-stopniowa, gdzie 0 oznacza – brak zmian, 1 – mały wzrost, 2 – umiarkowany wzrost, 3 – duży wzrost, 4 – bardzo duży wzrost). Powyżej graficzne przedstawienie wyników.

Wykres 6. Ocena przyrostu wiedzy, praktycznego jej wykorzystania oraz kompetencji przedsiębiorczych uczniów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu – Opracowanie okresowych zestawień osiągnięć uczniów/uczennic na przestrzeni I i II okresu testowania, 2012, 2013

Porównanie przyrostów wiedzy, praktycznego jej wykorzystania i kompetencji uczniów/uczennic wskazuje, że w I roku testowana skuteczność przekazywania wiedzy i praktycznego jej wykorzystania były na podobnym (umiarkowanym) poziomie. Niższy wzrost zaobserwowano w zakresie przyrostu kompetencji przedsiębiorczych. W II roku testowania odnotowano wzrost wszystkich trzech wskaźników (od 4,8 do 16,6%). Uzyskane wyniki potwierdzają efektywność testowanego programu.

4.2. UZYSKANE W PROCESIE TESTOWANIA WYNIKI W ODNIESIENIU DO ZAKŁADANYCH REZULTATÓW PROJEKTU

Podstawą przeprowadzonej analizy procesu testowania w odniesieniu do zakładanych rezultatów projektu były dokumenty opracowane w wyniku prowadzonego monitoringu projektu dostarczone w postaci raportów, poniżej wykaz wykorzystanych raportów.

1	Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/ nauczycielek na wyjściu z projektu	2013	40 respondentów
2	Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/ nauczycielek na wyjściu z projektu. II rok testowania	2013	47 respondentów
3	Raport – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/ nauczycielki (ocena nowatorstwa programu i metod nauczania). II rok testowania	2013	42 respondentów
4	Raport z badania ewaluacyjnego uczniów/ uczennic badanie ewaluacyjne na wyjściu z Projektu. I rok testowania	2013	1410 respondentów
5	Raport z badania ewaluacyjnego uczniów/ uczennic badanie końcowe II rok testowania	2013	1814 respondentów

Prezentacja wyników w zakresie uzyskanych rezultatów

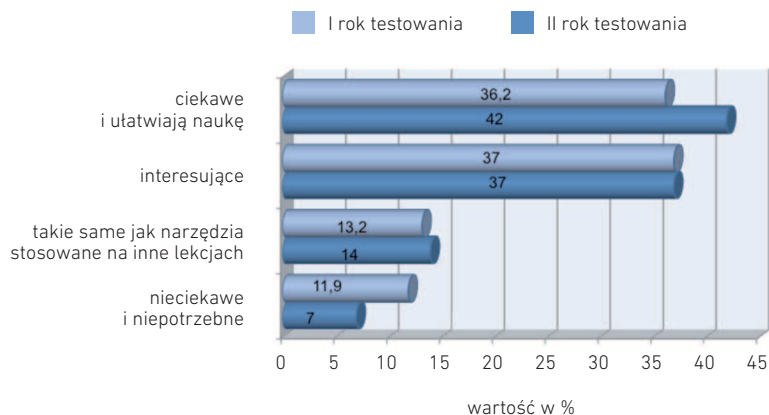
A. Cel szczegółowy nr 2

Wskaźnik:

- pozytywna opinia min. 60% uczniów na temat nowych narzędzi zastosowanych przy realizacji zajęć (portal przedsiębiorczości, gry symulacyjne i zarządcze, e-podręczniki).

Uczniowie/uczennice w ankietach (1410 osób/I rok testowania, 1814 osób/II rok testowania) dokonywali oceny narzędzi zastosowanych przy realizacji zajęć odpowiadając na pytanie: „Jak oceniasz narzędzia stosowane na lekcjach z podstaw przedsiębiorczości (np. e-book, gry, e-baza, ćwiczenia na tablicy multimedialnej)”. Oceniali je w skali punktowej 1-4, gdzie 1 to ocena „bardzo zła”, a 4 – „bardzo dobra”,

Za pozytywne zostały uznane oceny 3 i 4. Średnia ocena, jakiej udzielili uczniowie/uczennice w I roku testowania to 3,13, a w II roku testowania – 2,99. Można uznać, że narzędzia dobrze odpowiadają na ich potrzeby, są interesujące i ułatwiają naukę. Uzyskane wyniki ilustrujące

Wykres 7. Opinie uczniów/uczennic na temat nowych narzędzi zastosowanych przy realizacji zajęć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu – Raport z badania ewaluacyjnego uczniów/uczennic badanie ewaluacyjne na wyjściu z Projektu I rok testowania i Raport z badania ewaluacyjnego uczniów/uczennic badanie końcowe II rok testowania

wskazania dokonane przez uczniów/uczennice w ujęciu procentowym przedstawia powyższy wykres.

W I roku testowania 79% uczniów/uczennic pozytywnie oceniło nowatorstwo narzędzi stosowanych podczas zajęć, w II roku testowania wskaźnik wyniósł 73,2%. Można stwierdzić, że założony wskaźnik 60% pozytywnych opinii uczniów/uczennic na temat nowych narzędzi zastosowanych przy realizacji zajęć (portal przedsiębiorczości, gry symulacyjne i zarządcze, e-podręczniki) został osiągnięty.

B. Cel szczegółowy nr 2

Wskaźnik:

- pozytywna ocena minimum 60% nauczycieli/ek na temat nowych narzędzi
- gotowość 60% nauczycieli/ek do stosowania nowego programu wraz z zaproponowanymi narzędziami.

Narzędzia projektu poddane ocenie to: gry kierownicze symulacje biznesowe, e-book, prezentacje do lekcji i ćwiczenia interaktywne. Informacje o wskaźnikach pozyskano z Raportu z badania ewaluacyjnego

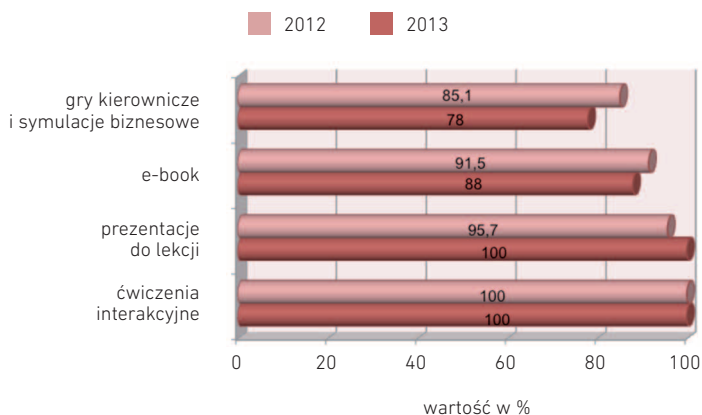

nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu i II rok testowania – lata 2012 – 2013. Poniżej zostanie zaprezentowana analiza porównawcza i uzyskane wskaźniki.

Ocena wpływu poszczególnych zasobów/funkcjonalności portalu wymiany wiedzy na efektywność procesu nauczania i nowatorstwa rozwiązań oraz skuteczności metod.

Poniżej na wykresie 8 prezentowane są wyniki uzyskane od nauczycieli/ek biorących udział w projekcie. Na zakończenie pierwszego roku testowania w badaniu wzięło udział 40 nauczycieli/ek zaś w drugim roku 47. Respondenci mieli do wyboru dwie możliwości odpowiedzi *tak* i *nie* na pytanie dotyczące zwiększenia efektywności realizacji programu poprzez użycie nowych narzędzi. Ze względu na czytelność wykresu prezentowane są odpowiedzi *tak* z badań w dwóch kolejnych latach.

Uzyskane wyniki wskazują jednoznacznie na osiągnięcie zakładanych w projekcie rezultatów w przypadku każdego z omawianych wyżej narzędzi. Najwyższe oceny uzyskały *ćwiczenia interakcyjne* – pozytywne

Wykres 8. Ocena wpływu narzędzi na efektywność nauczania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu,
Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu.
II rok testowania

oceny 100% respondentów, *prezentacje na lekcji* uzyskały 95,7%, e-book 91,5%, zaś *gry kierownicze i symulacje biznesowe* 85,1% pozytywnych wskazań. Narzędzia okazały się istotnym elementem wpływającym na skuteczność nauczania.

Kolejne pytanie pozwalające na ocenę użyteczności i trwałości programu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” dotyczy przekonania i gotowości nauczycieli do dalszego stosowania zaproponowanych w projekcie nowych narzędzi. Badanie przeprowadzono na zakończenie pierwszego i drugiego roku testowania. W pierwszym roku uczestniczyło 40 nauczycieli/ek zaś w drugim 47. Respondenci mieli do wyboru dwie możliwości odpowiedzi *tak* i *nie*. W obu w/w badaniach 100% odpowiadających w ankiecie nauczycieli/ek wyraziło gotowość do dalszego stosowania nowych narzędzi. Pozwala to sądzić, że zastosowane w projekcie narzędzia mają w sobie walor nowatorstwa (problem szerzej omawiany w następnej części raportu) oraz zapewniają zwiększenie efektywności działań nauczycieli/ek w pracy z uczniem/uczennicą i skuteczność realizowanego programu. Jest to tym istotniejsze, że oceny wszystkich narzędzi były bardzo wy-

sokie – znacznie powyżej zakładanego w projekcie poziomu satysfakcji. To znaczy, że nauczyciele/ki mają do dyspozycji wiele mechanizmów oddziaływać w zależności od trudności tematu, poziomu wiedzy i umiejętności oraz zainteresowań uczniów/uczennic, warunków realizacji. Jest to dodatkowym elementem wzbogacającym możliwości pracy nauczycieli/ek. Deklaracja 100% nauczycieli/ek z różnych typów szkół ponadimnazjalnych – liceów ogólnokształcących, techników i szkół zawodowych o gotowości do dalszego stosowania narzędzi dowodzi trafności, elastyczności i skuteczności programu, co było jednym z podstawowych założeń i celów projektu. Można stwierdzić, że zakładany cel szczegółowy nr 2 w sensie rezultatów został osiągnięty.

C. Cel szczegółowy nr 3

Wskaźnik:

- wartości satysfakcjonujące to **w ostatnim badaniu 70%** opinii potwierdzających nowatorstwo.

Metody stosowane w programie nauczania poddane ocenie to: metoda projektowa, ćwiczenia interaktywne, prezentacja, gry dydaktyczne, studium przypadku, praca z książką, dyskusja.

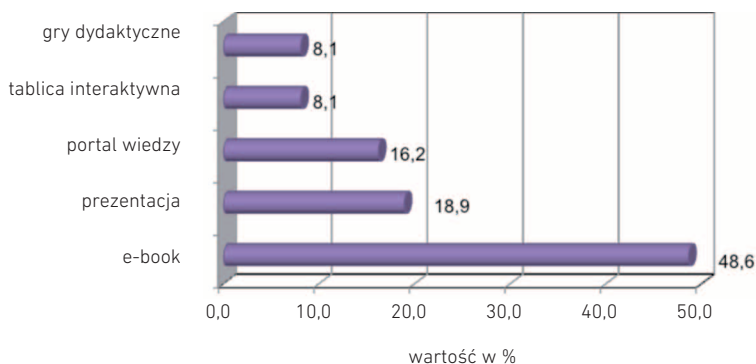

Informacje o wskaźnikach pozyskano z Raportu – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/nauczycielki (ocena nowatorstwa programu i metod nauczania) II rok testowania – 2013 r.

Poniżej zostaną zaprezentowane uzyskane wskaźniki w zakresie: **nowatorstwa rozwiązań oraz skuteczności stosowanych metod**. W zakresie założonego wskaźnika satysfakcji zostaną zaprezentowane wyniki dotyczące roku 2013, jako wiążące dla potwierdzanej wielkości wskaźnika. Nauczyciele/ki oceniali nowatorstwo rozwiązań w pięciostopniowej skali (1 – niskie, 5 – bardzo wysokie). Wszystkie oceny w drugim roku testowania mieszczą się w skali 4 i 5, zaś średnia ocen to 4,57 (w pierwszym roku 4,48), tak więc w drugim roku testowania pozytywne opinie stanowiły 100% odpowiedzi.

Nowatorstwo narzędzi

Ponadto nauczyciele/ki zostali poproszeni o określenie, które z proponowanych metod oraz udostępnionych w projekcie narzędzi oceniają jako najbardziej nowatorskie. Wyniki przedstawiają wykresy 9 i 10.

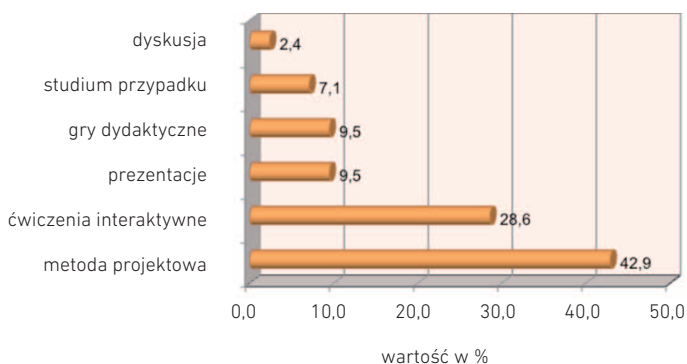
Wykres 9. Ocena nowatorstwa stosowanych narzędzi programu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/nauczycielki (ocena nowatorstwa programu i metod nauczania) II rok testowania

Najwyższe wskazanie w tej kategorii uzyskała odpowiedź e-book **48,6%**, następnie prezentacje – **18,9%** i portal wiedzy – **16,2%**. Szczególnie istotne jest w tym wypadku wysokie wskazanie dla e-booka jako jednego z podstawowych nowych narzędzi założonych w projekcie, ważnym też wydaje się wybór przygotowanych do programu prezentacji oraz portalu wiedzy. Widocznym jest również, że wszystkie narzędzia zostały docenione, chociaż w różnym stopniu. Powyżej prezentacja wyników w formie graficznej.

Nowatorstwo metod

Najwyższe wskazanie w tej kategorii uzyskała stosowana w programie metoda projektowa (opracowano 10 projektów kształtujących u uczniów/uczennic postawy przedsiębiorczości realizowanych przez aktywnych uczniów w formie zajęć pozalekcyjnych) – 42,9% wskazań oraz ćwiczenia interaktywne (wzbogacenie prezentacji poprzez możliwość wykonania przez uczniów/uczennice działań w ramach realizowanych tematów zajęć) – 28,6% wskazań, prezentacje (przygotowane

Wykres 10. Ocena nowatorstwa metod stosowanych w programie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/nauczycielki (ocena nowatorstwa programu i metod nauczania) II rok testowania

do poszczególnych tematów programu) i gry dydaktyczne uzyskały po 9,5%, najniżej oceniono dyskusję jako metodę 2,4% wskazań. Projekty angażują uczniów/uczennice w długim okresie czasu i pozwalają na dużą samodzielność myślenia i rozwiązań, a ćwiczenia interaktywne – realizowane przy wykorzystaniu tablicy interaktywnej wzbogacały prezentacje i wzmacniały aktywność uczniów/uczennic. Nowatorstwo metod i narzędzi zostało uznane przez nauczycieli/ki jako walor realizowanego programu. Powyżej prezentacja wyników w formie graficznej.

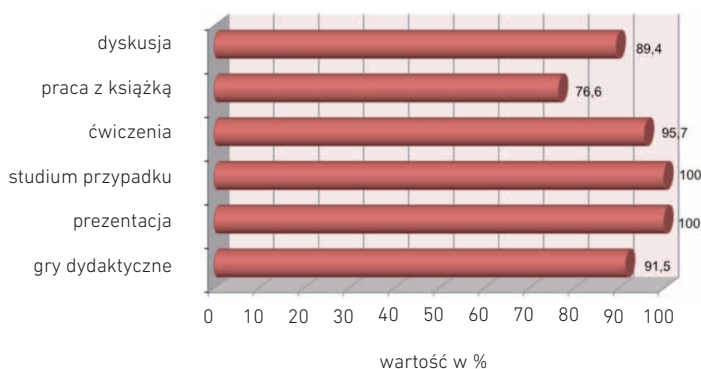
D. Cel szczegółowy nr 3

Wskaźnik:

- wartości satysfakcjonujące to w ostatnim badaniu 70% opinii potwierdzających skuteczność metod.

Metody stosowane w programie nauczania poddane ocenie to: gry dydaktyczne, prezentacja (indywidualne/zbiorowe zbieranie informacji, a następnie prezentowanie efektów w grupie) studium przypadku, ćwiczenia, praca z książką/tekstem, dyskusja.

Informacje o wskaźnikach pozyskano: Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli/nauczycielek na wyjściu z projektu. II rok testowania

Wykres 11. Ocena skuteczności metod

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport z badania ewaluacyjnego nauczycieli nauczycielek na wyjściu z projektu II rok testowania.

2013 r., Raport – ankieta nauczyciela: ocena nowatorstwa programu i metod nauczania II rok testowania – 2013.

Powyżej zostaną zaprezentowane uzyskane wskaźniki w zakresie **skuteczności stosowanych metod**.

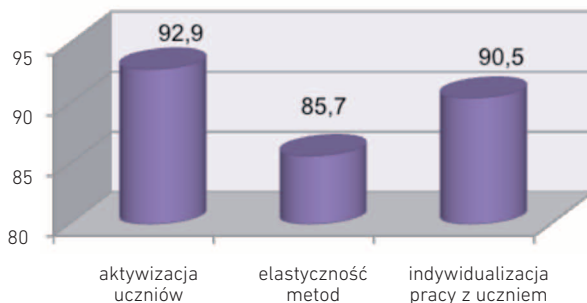
W zakresie założonego wskaźnika satysfakcji zostaną zaprezentowane wyniki dotyczące roku 2013, jako wiążące dla potwierdzonej wielkości wskaźnika.

Nauczyciele/ki oceniali skuteczność metod w skali *tak, nie*. Ze względu na czytelność wykresu prezentowane są odpowiedzi tak z badań z roku 2013.

Za najskuteczniejsze metody uznano: prezentację oraz studium przypadku – 100% wskazań respondentów, ćwiczenia – 95,7% i gry dydaktyczne 91,5%. Wszystkie metody uzyskały zakładany wskaźnik, tj. 70% ocen pozytywnych.

Dodatkowo nauczyciele oceniali skuteczność metod poprzez:

- ocenę stopnia aktywizacji uczniów,
- możliwość indywidualizacji pracy z uczniem,
- elastyczność pracy z użyciem metod.

Wykres 12. Ocena skuteczności metod poprzez wybrane wskaźniki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z monitoringu:
Raport – Ankieta opiniująca dla nauczyciela/nauczycielki (ocena nowatorstwa programu i metod nauczania) II rok testowania

Zastosowana skala w odpowiedziach to od 1 – niskie do 5 – bardzo wysokie. Najwyższe wybory dotyczyły odpowiedzi *aktywizacja uczniów* – 92,9% pozytywnych odpowiedzi oraz *indywidualizacja pracy z uczniem* – 90,5%, elastyczność metod uzyskała 85,7% wskazań. Zakładane w projekcie wskaźniki zostały osiągnięte – skuteczność zastosowanych metod potwierdza blisko 90% realizujących program nauczycieli/ek, co ma bezpośredni wpływ na pracę z uczniem/uczennicą i ich sukces edukacyjny bez względu na typ szkoły, w której program był realizowany. Powyżej prezentacja wyników w formie graficznej.

ZAKOŃCZENIE

Podczas realizacji projektu został wypracowany i testowo wdrożony w 30 szkołach ponadgimnazjalnych na terenie Dolnego Śląska innowacyjny program nauczania „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie”, zgodnie z podstawą programową przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” (Rozporządzenie MEN z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół; Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17); Rozporządzenie MENiS z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 15, poz.142, z późn. zm.). Zawiera wszystkie cele i treści opisane w tej podstawie. Program wyczerpuje także kryteria kompetencji kluczowej „inicjatywność i przedsiębiorczość” opisanej w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE. Jest dostosowany do realizacji w trzech typach szkół: liceum ogólnokształcącym, technikum i zasadniczej szkole zawodowej, wprowadza nowe narzędzia oparte o nowoczesne technologie oraz aktywne formy nauczania.

Program stwarza możliwość kształcenia postaw przedsiębiorczych u uczniów/uczennic, jednakże nie zostały w pełni wykorzystane

jego możliwości. Problemem jest wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt komputerowy, swobodny dostęp do Internetu podczas zajęć oraz różny poziom umiejętności nauczycieli/ek w zakresie stosowania technologii informacyjnej, co przekłada się na proces dydaktyczny. Zebrany materiał badawczy daje podstawę do twierdzenia, że zaproponowane w programie metody i narzędzia sprzyjały rozwijaniu postaw przedsiębiorczych u uczniów/uczennic, rozwinęły ich umiejętności społeczne, komunikacyjne i poznawcze, wpłynęły na ich zaangażowanie i aktywizację. Przyczyniły się również do wzrostu atrakcyjności zajęć z przedmiotu podstawy przedsiębiorczości. (Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po I roku testowania, Raport ewaluacyjny projektu „Być przedsiębiorczym – nauka przez działanie. Innowacyjny program nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych” po wdrożeniu produktu finalnego, Raport z badania ewaluacyjnego uczniów/uczennic badanie ewaluacyj-

ne na wyjściu z Projektu I rok testowania, Raport z badania ewaluacyjnego uczniów/uczennic badanie końcowe II rok testowania).

Testowany program jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby nauczycieli/ek i uczniów/uczennic podczas realizacji projektu. Proponuje naukę przez działanie poprzez wykorzystanie e-booka, gier symulacyjnych, wykonywanie zadań i ćwiczeń umieszczonych na platformie edukacyjnej, projektów edukacyjnych, które pozostają w ścisłym związku z przyszłym życiem zawodowym i powodzeniem na rynku pracy. Analiza informacji zebranych podczas monitorowania oraz ewaluacji wskazuje na wysoką jakość ocenianego programu i jego duże nowatorstwo.

W procesie testowania wykazano, że zarówno w sensie produktowym jak i rezultatów osiągnięte zostały wszystkie założone w projekcie wskaźniki. Po zakończeniu II okresu procesu testowania program uzyskał pozytywną rekomendację Zespołu ewaluacji zewnętrznej do wykorzystywania go w nauczaniu „Podstaw przedsiębiorczości” zgodnie z obowiązującą w tym zakresie podstawą programową.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Człowiek – najlepsza inwestycja

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120
53-345 Wrocław

Dział Obsługi Projektów Rozwojowych
tel.: 71 36 80 857, 71 36 80 869
fax 71 36 80 754
e-mail: dopr@ue.wroc.pl

www.ue.wroc.pl

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie
Numer ISBN: 978-83-61518-25-9

